

ANUNȚ

La data de 19.01.2026, ora 12:00, în sala Sala „Ion Simionescu” Casa Universitarilor, doamna ROȘCA A.G. ANA-MARIA (căs. PETREA-ROȘCA) va susține, în ședință publică, teza de doctorat cu titlul **„Soliloques au sommet: rencontres civilisationnelles dans l’oeuvre d’Andreï Makine/ Particularități naționale ale solitudinii în opera lui Andrei Makine”**, în vederea obținerii titlului științific de doctor în domeniul Filologie.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

1. Prof. univ. dr. **Dorina-Lăcrămioara PETRESCU**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – Președinte
2. Prof. univ. dr. habil. **Simona-Mihaela MODREANU**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – Conducător științific
3. Prof. univ. dr. **Rodica-Liliana FOȘALĂU**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – membru referent
4. Conf. univ. dr. **Simona JISA**, Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj Napoca – membru referent
5. Prof. univ. dr. **Georgiana LUNGU**, Universitatea de Vest din Timișoara – membru referent

Teza poate fi consultată la Biblioteca Facultății de Litere.
Vă invităm să participați la ședința de susținere a tezei.

**UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” IAȘI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII FILOLOGICE**

**PARTICULARITĂȚI NAȚIONALE ALE
SOLITUDINII ÎN OPERA LUI ANDREI MAKINE**

Rezumatul tezei de doctorat

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. habil. Simona Mihaela MODREANU

Doctorand:

Ana-Maria ROȘCA (căs. Petrea-Roșca)

**Iași
2025**

Cuprins

Introducere.....	6
I. Solitudinea – un culturem? Cadru conceptual și premise teoretice.....	12
I.1 Un amalgam cultural universal: imagologia și criza identitară modernă.....	12
I.2 Solilocviul literar – un dialog intercultural fără răspuns.....	21
a) O poetică a intimității? Solitudinea – definiții și particularități.....	21
b) O formă discursivă bizară: <i>solilocviul</i>	33
I.3. Solilocviul în opera lui Andrei Makine și Gabriel Osmonde.....	36
a) Contextul istoric.....	36
b) Omniprezența binomului franco-rus/ruso-francez în proza lui Andrei Makine.....	53
c) Rolul solilocviului în proza makiniană și în cea osmondiană.....	64
d) Imaginea solitarului makinian – structură și particularități.....	72
II. Arhipelagul timpului suspendat.....	79
II.1 Cufărul siberian, <i>un arhipelag francez minuscul</i>	79
II.2 Un alter ego obiectual.....	86
II.3 Argumente pentru o poetică a spațiului – metafora pragului.....	88
III. Matricea rusă.....	94
III.1 Arhetipuri sau medalioane?.....	94
III.2 Solitarii ruși.....	100

a) Soldații de-altădată. Nikolai, Pavel și spionul necunoscut.....	102
b) Pionierii sovietici.....	108
c) Omul necunoscut – Guéorgui Lvovitch Volski.....	112
d) Pavel Gartsev.....	117
III.3 O poveste despre iubire și reziliență: femeile ruse.....	121
a) Vera.....	123
b) Olga Arbelina.....	126
IV. Solitudinea à la française.....	129
a) Disparația aristocrației. Amazoanele. Charlotte Lemonnier.....	129
b) Alexandra.....	134
c) Jacques Dorme.....	136
V. Singurătatea universală sau solilocviile alogene.....	138
V.1 Mai rusoaică decât rușii – Ecaterina cea Mare.....	145
V.2 Omul cu cochilia – imaginea evreului.....	154
V.3 Războinicul angolez – Elias Almeida.....	162
VI. Deus ex machina sau Alternașterea osmondiană.....	165
VI.1 Lumea prin ochii lui Gabriel.....	168
VI.2 Povestea unei identități „bifide”.....	175
VI.3 Existența umană tripartită. Cinici sau mizantropi.....	180
Concluzii.....	187
Bibliografie.....	193

Rezumat

Aplecându-ne privirea asupra operei scriitorului rus de expresie franceză Andrei Makine (precum și asupra celei semnate cu pseudonimul Gabriel Osmonde), descoperim că răspunsul la întrebarea „Cine sunt eu?” depinde de raporturile socio-politice specifice unui anumit topos și unei anumite perioade de timp; cu alte cuvinte, cronotopul constituie principalul element de identificare a omului, mizând tocmai pe statutul său de „animal social” care resimte o nevoie acută de apartenență. În proza makiniană, singularitatea individului, unicitatea sa, caracteristicile sale distincte capătă formă doar prin intermediul unui studiu contrastiv între elemente similare aparținând altor oameni și, mai ales, altor culturi, reprezentanților acestora din urmă (căci întrebarea potrivită în acest caz particular ar fi: „Cine sunt eu în raport cu ceilalți?”; la o primă vedere, raționamentul ne poate părea straniu, însă o analiză obiectivă a fenomenului dezvăluie un adevăr general valabil, arareori afirmat concret – omul este un produs caleidoscopic a cărui imagine reprezintă suma tuturor unghiurilor din care este privit – de ceilalți și de el însuși).

Lucrarea de față, *Soliloques au sommet: rencontres civilisationnelles dans l'oeuvre d'Andrei Makine/ Particularități naționale ale solitudinii în opera lui Andrei Makine* își propune să găsească răspunsurile la întrebarea enunțată anterior, având drept pârgă și concept central **solitudinea**, analizată din punct de vedere antropologic și imagologic; ea devine astfel un *culturem* – o unitate minimală și distinctă care urmărește îndeaproape ambivalența identitară a personajelor scriitorului siberian, precum și tensiunea existentă între ceea ce am numi „matricea culturală” a individului și factorii civilizaționali externi (alogeni), care determină modificarea radicală a culturii materne. Este important de menționat faptul că metamorfoza identitară makiniană are loc, întotdeauna, pe fundalul unor evenimente istorice traumatizante, care produc ceea ce am putea numi astăzi un *clash* al civilizațiilor: războaie mondiale, diverse crize care riscă să transforme Războiul Rece într-unul „cald”, războaie civile, revoluții, răsturnări de regimuri politice, Marea Epurare/Teroare stalinistă etc. Toate aceste experiențe belicoase vor provoca, mai devreme sau mai târziu, diverse valuri migratoare din rândul cărora se vor ridica personajele tipice makinienne – singuraticii, ciudații,

cinicii, mizantropii, inadaptații aflați la granița uitării – situați sub semnul unei (cel puțin) duble apartenențe civilizaționale.

Primul capitol al lucrării configurează cadrul teoretic dedicat definirii solitudinii, demonstrând faptul că această stare psiho-emoțională, dar și socială (căci singurătatea respinge atât ideea, cât și nevoia de apartenență la comunitate) transcende limitele unei simple experiențe individuale și se convertește într-un element civilizațional cu valoare imagologică: cu alte cuvinte, reprezentanții fiecărei culturi își vor manifesta singurătatea într-un mod unic, specific mediului sociopolitic și contextului istoric căruia îi aparțin. Solilocviul, formă discursivă predilectă în operele analizate, este interpretat ca un simbol al intimității, devenind un soi de metodă de recuperare a identității, deoarece el nu se adresează doar sinelui, adică propriei persoane, ci și unei alterități absente (morți, dispăruți, figuri desprinse dintr-un trecut mai mult sau mai puțin incert) – ori surde – societatea modernă, de la începutul secolului XX, contemporană personajelor în cauză. Prin intermediul acestui discurs interiorizat, care funcționează asemenea unui instrument de reconstrucție identitară în momente de criză, Andrei Makine dă voce unor istorii reprimare, care se vor literalmente uitate,

oferind o contrapondere literară „sclerozei” sociale și politice moderne.

Întrucât conceptul de „identitate” apare ca un amalgam de reprezentări culturale stratificate, putem afirma faptul că solitarul makinian-osmondian urmărește următorul model structural: un (sub)strat original (de cele mai multe ori, francez sau rus, dar și prusac/nemțesc, evreiesc sau angolez), „contaminat” de factorul străin ori alogen, care aparține întotdeauna binomului civilizațional franco-rus, omniprezent în opera prozatorului (!) rus de expresie franceză.

Cel de-al doilea capitol, „Arhipelagul timpului suspendat”, investighează modul în care memoria – aducerea aminte – modelează realitatea narativă. Spațiile intermediare, precum „cufărul siberian”, stepa rusă și balconul suspendat deasupra sa, sălile de așteptare ale gărilor sau chiar trenurile, devin puncte simbolice ale unui trecut inaccesibil, mici insule suspendate într-o bulă temporală, în mijlocul unei Siberii ostile. Personajele makininiene trăiesc într-un timp fragmentat, unde prezentul, trecutul și viitorul se întrepătrund, devenind un soi de structură fluidă, modelată de rememorare, pierdere și dorința de ancorare într-o lume care aparține unui trecut intangibil. Obiectele capătă glas și se metamorfozează în alter egouri obiectuale, crâmpie dintr-un

trecut individual care convertesc biografiile individuale ale personajelor makinienne în experiențe colective ale nostalgiei și dorului.

A treia parte, dedicată matricei ruse, analizează arhetipurile identitare ale personajelor rusești – soldați tăcuți, marcați de războaie (mondiale, dar și cel civil, stârnit de Revoluția bolșevică), femei resemnate și perseverente, condamnate la așteptare în tăcere, orfani prinși între istoriile fracturate ale unui trecut ce se vrea glorios, dar ascunde atrocități despre care nimeni nu vorbește. Figuri precum Volski sau Pavel Garțev devin embleme ale sacrificiului și ale transcendenței: mânați de revelații de ordin moral, ei decid să rupă legătura cu regimul sovietic, izolându-se de societate. Concomitent, personajele feminine întruchipează loialitatea și forța tăcută a unei iubiri imposibile; adeptele unei reziliențe tragice, ele rămân prinse într-un prezent cu nuanțe analeptice, dezvoltând în timp capacitatea de a substitui sentimentul de absență al celui iubit cu cel al unei expectative guvernată de etică și morală.

Capitolul IV urmărește felul în care solitudinea franceză ia forma unui element cultural distinct în proza lui Andrei Makine, devenind simbolul unei lumi dispărute, cu valențe aproape mitice. Pornind de la imaginea unui Paris

idealizat și a unei aristocrații perimate, proza makiniană prezintă discrepanța existentă între universul francez rememorat și Franța contemporană, dominată de superficialitate și consumerism. În centrul acestui contrast deopotrivă temporal și afectiv, solilocviul *à la française* apare ca un spațiu interior al rezilienței culturale, un refugiu în fața unui timp care nu mai are răbdare, a unei modernități sociale și tehnologice care nu mai recunoaște importanța vechilor valori morale. În centrul acestei Atlantide pierdute stă Charlotte Lemonnier, figură arhetipală a francității (imaginea ei constituie inclusiv matricea identitară a celor două personaje feminine numite Alexandra); reconstituirea poveștii ei de viață devine mărturia transiterii unei moșteniri fragile, concretizată doar din punct de vedere lingvistic: limba franceză.

Îndreptându-ne atenția spre figura masculină emblematică a acestui capitol, aflăm povestea lui Jacques Dorme, pilotul francez care moare în Siberia, în timpul unei misiuni. Destinul lui este relatat ca o epopee a sacrificiului de sine: refuzând orice formă de compromis moral, el ignoră ordinele primite de la comandantul trupelor sovietice, iar avionul său se prăbușește în vârf de munte, salvând însă viața altor soldați nevinovați. Moartea lui este interpretată ca forma

supremă a eroismului francez, întruchipând o solitudine luminoasă, în care demnitatea, curajul și empatia prevalează în fața oricărui regim politic.

Următorul capitol se configurează în jurul ideii conform căreia, în romanele scriitorul francez de origine rusă, fiecare popor pare să acționeze conform unui tipar comportamental predeterminat, rezultat din trecutul istoric, tradițiile, obiceiurile și chiar traumele sale colective. Astfel, înainte de a încerca să înțelegem formele de manifestare ale solitudinii unui personaj, trebuie să pricepem specificul poporul căruia îi aparține, moștenirile sale ideologice, valorile promovate și, mai ales, fricile sale universale. Proza makiniană este descrisă ca un univers comprimat, un cronotop cu aspect de „bulă spațio-temporală” în care destinele individuale sunt modelate de tensiuni istorice și culturale acutizate. Urmând firul elementelor expuse anterior, capitolul introduce o serie de figuri numite generic „alogene” – evrei, un războinic angolez, un general neamț și o prințesă prusacă – care experimentează (fără excepție) o formă de solitudine determinată de statutul lor de emigranți-imigranți (Makine nu se rezumă doar la a le scoate în evidență „stranietatea” oamenilor, ci motivează deopotrivă intrinsec și extrinsec nevoia/dorința lor de a-și părăsi patria maternă).

Protagoniști cu o incidență rară în opera makiniană, prezența lor dovedește faptul că solitudinea este un concept transcultural; fiecare dintre aceste personaje trăiește o ruptură identitară profundă, generată tocmai de experiența migrației, iar singurătatea lor capătă o valență dublă, care le caracterizează atât individualitatea, cât și statutul de membri ai unor comunități minoritare. Menirea acestor personaje este aceea de a demonstra că, dincolo de cultură, trecut istoric, regimuri politice sau factori lingvistici, solitudinea este o experiență umană comună, o constantă a existenței, iar solilocviile alogene din proza lui Andrei Makine reprezintă, de fapt, punți fragile între individ și memoria colectivă a unei umanități care pendulează între un trecut rememorat și intangibil, prezentul cosmopolit și un viitor incert.

O parte importantă a acestei lucrări se concentrează asupra literaturii lui Gabriel Osmonde, pseudonimul scriitorului Andrei Makine, care prezintă în cele patru romane ale sale o dimensiune literară mai critică și mai radicală, de o ironie de-a dreptul mușcătoare, îndreptată împotriva societății din cea de-a doua jumătate a secolului XX. Aici, conceptul de „alternanță” devine cheia unei filosofii existențiale inovatoare: omul, de-a lungul vieții sale, are posibilitatea de a se bucura de trei nașteri – una fizică, una socială și o a treia,

de natură spirituală și cognitivă, accesibilă doar celor capabili să se desprindă de societatea în care trăiesc. Protagonștii osmondieni ilustrează frământarea interioară a omului contemporan, confruntat cu un Occident marcat de exces (glutonie, avariție, perversitate etc.), superficialitate și degradare morală. Satira lumii moderne devine astfel un instrument de critică antropologică, iar solilocviul constituie ultimă formă de exprimare a autenticității.

În final, lucrarea de față își propune să evidențieze importanța componentei migratorii de reconstrucție a identității makinienne-osmondienne. Existența prinsă între două lumi – cea sovietică și cea franceză – generează o perspectivă multiplă asupra istoriei, culturii și-a condiției umane, cu atât mai mult cu cât însuși prozatorul Andrei Makine face parte din această categorie: îl putem numi scriitor francez de origine rusă sau scriitor rus de expresie franceză. Personajele sale se construiesc și se reconstruiesc (social, psihic și emoțional) în funcție de tensiunile dintre aceste spații, iar solitudinea devine locul privilegiat al regăsirii identitare autentice.

Concluzia finală a tezei de față ne reamintește premisa de la care s-a început această cercetare și anume, faptul că opera lui Makine este articulată în jurul unei întrebări

fundamentale: „Cine sunt eu?”, care în loc să-și găsească răspunsul mult așteptat își multiplică nuanțele interogative („Cine sunt eu pentru mine?”, „Cine sunt eu pentru ceilalți?”, „Cine sunt ceilalți în raport cu mine?”, „Cum mă definesc ceilalți?”, „Cum mă văd eu însumi prin ochii celorlalți?” etc.). Această interogație de bază (și derivatele sale) persistă pe tot parcursul analizei antropologico-literare, reflectând nu doar drama personajelor care-și caută neîncetat individualitatea, ci și complexitatea autorului însuși, situat între două civilizații, două cronotopuri și două universuri afective. În încercarea de a găsi un soi de răspuns pentru această criză identitară, conchidem că solilocviile makininiene și osmondiene nu reprezintă doar niște simple confesiuni: ele constituie unica formă discursivă aflată la îndemâna tuturor solitarilor lumii (uitați sau inadaptați, vii sau morți, trecuți sau prezenți), care mediază întâlniri civilizaționale, devenind compas, hartă și busolă în această călătorie existențială fără sfârșit.

BIBLIOGRAPHIE

Corpus literar

Makine, Andreï, *La Fille d'un héros de l'Union soviétique*, Robert Laffont, Paris, 1990.

Makine, Andreï, *Confession d'un porte-drapeau déchu*, Belfond, Paris, 1992.

Makine, Andreï, *Au temps du fleuve Amour*, Editions du Félin, Paris, 1994.

Makine, Andreï, *Le Testament français*, Mercure de France, Paris, 1995.

Makine, Andreï, *Le Crime d'Olga Arbélina*, Mercure de France, Paris, 1998.

Makine, Andreï, *Requiem pour l'Est*, Mercure de France, Paris, 2000.

Makine, Andreï, *La Musique d'une vie*, Éditions du Seuil, Paris, 2001.

Makine, Andreï, *La Terre et le ciel de Jacques Dorme*, 2003, Mercure de France, Paris, 2003.

Makine, Andreï, *La Femme qui attendait*, Éditions du Seuil, Paris, 2004.

Makine, Andreï, *L'Amour humain*, Éditions du Seuil, Paris, 2006.

Makine, Andreï, *Le Monde selon Gabriel*, Éditions du Rocher, Paris, 2007.

Makine, Andreï, *La Vie d'un homme inconnu*, Éditions du Seuil, Paris, 2009.

Makine, Andreï, *Cette France qu'on oublie d'aimer*, Points, Paris, 2010.

Makine, Andreï, *Le Livre des brèves amours éternelles*, 2011, Éditions du Seuil, Paris, 2011.

Makine, Andreï, *Une Femme Aimée*, Éditions du Seuil, Paris, 2013.

Makine, Andreï, *Le Pays du lieutenant Schreiber*, Éditions du Seuil, Paris, 2014.

Makine, Andreï, *L'archipel d'une autre vie*, Éditions du Seuil, Paris, 2016.

Makine, Andreï, *Au-delà des frontières*, Éditions Grasset, Paris, 2019.

Osmonde, Gabriel, *Le Voyage d'une femme qui n'avait plus peur de vieillir*, Albin Michel, 2001.

Osmonde, Gabriel, *Les 20 000 Femmes de la vie d'un homme*, Albin Michel, 2004.

Osmonde, Gabriel, *L'Œuvre de l'amour*, Pygmalion, 2006.

Osmonde, Gabriel, *Alternance*, Pygmalion, 2011.

*

Bulgakov, Mihail, *Zilele Turbinilor*, în *Teatru*, Editura Univers, București, 1986.

Cehov, A. P., *Stepa, O mică glumă*, în *Nuvele*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1966.

Makine, Andreï, *L'ami arménien*, Éditions Grasset, Paris, 2021.

Makine, Andreï, *L'Ancien calendrier d'un amour*, Grasset, 2023.

Nabokov, Vladimir, *Lolita*, Polirom, Iași, 2015.

Nabokov, Vladimir, *Mademoiselle O*, în *Povestiri*, Polirom, Iași, 2019.

* *L'Évangile selon Jean* (1910).

Dicționare

Bonte, Pierre, Izard, Michel, *Dicționar de etnologie și antropologie*, Ediția a II-a, Polirom, Iași, 2007.

Borlandi, Massimo, Boudon, Raymond, Cherkaoui, Mohamed, Valade, Bernard, *Dicționar al gândirii sociologice*, Polirom, Iași, 2019.

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dictionnaire des symboles : mythes, rêves, coutumes, gestes, formes, figures, couleurs, nombres*, Éditions Robert Laffont S.A et Éditions Jupiter, Paris, 1989.

Cristea, Valeriu, *Dicționarul personajelor lui Dostoievski*, Polirom, Iași, 2007.

Ion, Angela, *Dicționar de scriitori francezi*, Polirom, Iași, 2012.

Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

* *Le ça, le moi, le surmoi : la personnalité et ses instances*, col. « Les grandes découvertes de la psychanalyse », Éditions Sand, Paris, 1986.

* *L'Œdipe : un complexe universel*, col. « Les grandes découvertes de la psychanalyse », Éditions Tchou, 1980.

* *Les rêves : la voie royale de l'inconscient*, col. « Les grandes découvertes de la psychanalyse », Éditions Tchou, 1979.

Bibliografie critică

Augé, Marc, *Pour une anthropologie des mondes contemporains*, Flammarion, Paris, 1994

Bachelard, Gaston, *La Poétique de l'espace*, Presses Universitaires de France, Paris, 1957.

Bakhtine, Mikhaïl M., *Problèmes de la poétique de Dostoïevski*, Éditions l'Âge d'Homme, Lausanne, 1970.

Ben Achour-Abdelkefi, Rabia, *Appropriation culturelle et création littéraire dans le Voyage en Orient de Gérard de Nerval et Le testament français d'Andreï Makine*, Lettres du Sud, Paris, 2006.

Berry, Bruce Anthony, *Language caught between Cultures: Andreï Makine's Oeuvre as an exemple of Border Writing*, Leeds Metropolitan University, 2006.

Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, Humanitas, Iași, 2000.

Chamoiseau, Patrick, *Ecrire en pays dominés*, Gallimard, Paris, 1997.

Cioran, Emil, *Exercices d'admiration*, aux Éditions Gallimard-Arcades, Paris, 1986.

Colonna, Vincent, *L'autofiction : essai sur la fictionnalisation de soi en littérature* ; Lille thèses ; Atelier national de reproduction des thèses, 1989.

Combe, Dominique, *Les littératures francophones. Questions, débats, polémiques*, PUF, Paris, 2010.

Compagnon, Antoine, *Preocuparea pentru grandoare*, Editura ART, București, 2010.

Compagnon, Antoine, *Les Antimodernes. De Joseph de Maistre à Roland Barthes*, Gallimard, 2016.

Copans, Jean, *Introducere în etnologie și antropologie*, Polirom, Iași, 1999.

Deliège, Robert, *O istorie a antropologiei. Școli, autori, teorii*, Cartier, București, 2006.

Deutsch, Cristina, *Mitul evreului – între lumea veche și lumea nouă. Prozatori evrei contemporani din SUA*, Editura Kriterion, Cluj-Napoca – București, 2005.

Dubar, Claude, *La crise des identités. L'interprétation d'une mutation*, PUF, Paris, 2002.

Durand, Gilbert, *Figures mythiques et visages de l'œuvre. De la mythocritique à la mythanalyse*, Berg International, Paris, 1979.

Durand, Gilbert, *Les structures anthropologiques de l'imaginaire*, Dunod, Paris, 1993.

Duțu, Alexandru, *Literatura comparată și istoria mentalităților*, Editura Univers, București, 1982.

Duțu, Alexandru, *Modele, imagini, priveriști. Incursiune în cultura europeană modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.

Eco, Umberto, *Lector in fabula*, LGF/Le Livre de Poche, Paris, 1999.

Fernandez, Dominique, *Dictionnaire amoureux de la Russie*, Plon, Paris, 2004.

Foșalău, Liliana (dir.), *Dynamique de l'identité dans la littérature francophone européenne*, Editura Junimea, Iași, 2011.

Genette, Gérard, *Figures III*, coll. *Poétique*, Éditions du Seuil, Paris, 1972.

Géraud, Marie-Odile, Leservoisier, Oliver, *Noțiunile-cheie ale etnologiei. Analize și texte*, Polirom, Iași, 2001.

Glissant, Edouard, *Introduction à une poétique du Divers*, Gallimard, Paris, 1996.

Hamon, Philippe, *Introduction à l'analyse du descriptif*, Hachette, Paris, 1981.

Harmath, Erzsébet, Andrei Makine : *Géopoétique d'un écrivain mineur* [Thèse de doctorat], Szeged, 2011.

Ivanov, Leonte, *Imaginea rusului și a Rusiei în literatura română*, Editura Cartier, Chișinău, 2004.

Jankélévitch, Vladimir, *L'ironie*, Librairie Félix Alcan, Paris, 1936.

Jauss, Hans-Robert, *Experiență estetică și hermeneutică literară*, Editura Univers, București, 1983.

Jongy, Béatrice, Keilhauer, Annette (dir.), *Transmission/héritage dans l'écriture contemporaine du soi*, Presses Universitaires Blaise Pascal, Clermont-Ferrand, 2009.

Jung, Carl Gustave, *Essais de psychologie analytique*, Librairie Stock, Paris, 1931.

Kundera, Milan, *L'art du roman*, Gallimard, Paris, 1986.

Kundera, Milan, *Les testaments trahis*, Gallimard, Paris, 1993.

Laronde, Michel, *L'Ecriture décentrée. La langue de l'Autre dans le roman contemporain*, Éditions L'Harmattan, Paris, 1996.

Lamartine, Alphonse de, *Souvenirs, impressions, pensées et paysages, pendant un voyage en Orient, 1832-1833, ou notes d'un voyageur*, Paris, Firmin Didot, 1849

Levinas, Emmanuel, *Le Temps et l'Autre*, Fata Morgana, Montpellier, 1980.

Mathieu, Martine, *Littératures autobiographiques de la francophonie*, Éditions L'Harmattan, Paris, 1996.

Mihalache, Andi, *Timpul, obiectul, povestirea. Decoruri interioare în literatura autobiografică*. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2017.

Mihăilescu, Vintilă, *Antropologie. Cinci introduceri*, Polirom, Iași, 2007.

Mihu, Achim, *Antropologia culturală*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

Modreanu, Simona (dir.), *L'espace littéraire dans la littérature francophone contemporaine*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2016.

Nabokov, Vladimir, *Lectures on Russian literature*, Picador, 1981.

Nazarova N., *Andreï Makine: deux facettes de son oeuvre*, Éditions L'Harmattan, Paris, 2005.

Nietzsche, Friederich, *La Naissance de la tragédie ou Hellénité et pessimisme*, Gallimard, Paris, 1989.

Oktapoda, Efstratia, *Mythes et érotismes dans les littératures et les cultures francophones de l'extrême contemporain*, Rodopi, Amsterdam – New York, 2013.

Parry M., Scheidhauer M.L., Welch E., *Andreï Makine : la rencontre de l'Est et de l'Ouest*, Éditions L'Harmattan, Paris, 2004.

Parry M., Scheidhauer M.L., Welch E., *Andreï Makine : perspectives russes*, Éditions L'Harmattan, Paris, 2005.

Propp, Vladimir, *Morphologie du conte*, Collection Poétique, Seuil, Paris, 1965 et 1970.

Ricoeur, Paul, *La Mémoire, l'histoire, l'oubli*, Éditions du Seuil, Paris, 2000.

Ricoeur, Paul, *Soi-même comme un autre*, Éditions du Seuil, Paris, 1990.

Ricoeur, Paul, *Temps et récit*, Tome I-III, Éditions du Seuil, Paris, 1983.

Rinner, Fridrun (dir.), *Identité et métamorphose dans l'écriture contemporaine*, Publications de l'Université de Provence, Aix-en-Provence, 2006.

Rosenkranz, Karl, *O estetică a urâtului*, Editura Meridiane, București, 1984.

Thierry, Laurent, *Andreï Makine, Russe en exil*, Connaissances et Savoirs, Paris, 2006.

Troc, Gabriel, *Postmodernismul în antropologia culturală*, Iași, 2006.

Zarifopol, Paul, *Încercări de precizie literară*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998.

Zinoviev, Aleksandr, *Homo sovieticus*, Editura Dacia, Cluj, 1991.

Articole și studii critice

Angenot, Marc, *Que peut la littérature ? Sociocritique littéraire et critique du discours social*, La Politique du texte, enjeux sociocritiques pour Claude Duchet. Lille : Presses Universitaires de Lille, 1992. pp. 10-27.

Bourneuf, Roland, *Andreï Makine, l'espoir quand même*. « Nuit blanche », Nr. 109, 2007, pp. 17-22.

Chang, Wen-Hui, *Au temps de la diaspora : la construction d'identité dans le « Testament français » d'Andreï Makine*, *European Journal of Literature, Language and Linguistics Studies*, Volume 7, 2003. URL : www.oapub.org/lit.

Clément, Murielle Lucie, « *Aléas Identitaires Dans Le Testament Français d'Andreï Makine* ». *Dalhousie French Studies*, vol. 74/75, 2006, pp. 297–311. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/40837731>.

Corbel, Emanuel, *Réflexions sur la diversité des solitudes et leurs solutions*, « *Horizons philosophiques* », 17(1), 2006, pp. 31-45. <https://doi.org/10.7202/802965ar>.

Crombet, Hélène, « La présentification de l'absence historiographique: une esthétique de l'excentricité narrative », *Questions de communication* [En ligne], 31 | 2017, mis en ligne le 01 septembre 2019, consulté le 12 avril 2021.

URL : <http://journals.openedition.org/questionsdecommunication/11189>;
DOI : <https://doi.org/10.4000/questionsdecommunication.11189>

Drahta, Cristina, *Traduire en roumain la terminologie soviétique employée par Andreï Makine*, pp. 37-51.
[URL:chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://usv.ro/fisiere_utilizator/file/atelierdetraduction/arhive/AT/AT%20NUMERO S/AT%2017/17_3751_Cristina%20Drahta%20\(Roumanie\),%20Traduire %20en%20roumain%20la%20terminologie%20sovi%C3%A9tique%20employ%C3%A9e%20par%20Andreï%20Makine.pdf](https://chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://usv.ro/fisiere_utilizator/file/atelierdetraduction/arhive/AT/AT%20NUMERO%20S/AT%2017/17_3751_Cristina%20Drahta%20(Roumanie),%20Traduire%20en%20roumain%20la%20terminologie%20sovi%C3%A9tique%20employ%C3%A9e%20par%20Andreï%20Makine.pdf).

Gassin, Alexia, *Andreï Makine, témoin intemporel de la guerre en Russie soviétique*, *Carnets* [Online], Deuxième série - 5 | 2015, Online

since 30 November 2015, connection on 19 May 2025. URL:
<http://journals.openedition.org/carnets/416>; DOI:
<https://doi.org/10.4000/carnets.416>.

Gorovei, Elena Daniela, „*Multiplăcitatea existenței*” ca aspirație erotică masculină. O analiză a romanului „*Cele 20 000 de femei din viața unui bărbat*” de Gabriel Osmonde din perspectiva lui Georges Bataille asupra sexualității. Comunicare interculturală și literatură, 2005. URL:<https://www.gup.ugal.ro/ugaljournals/index.php/cil/article/view/8222>

Imen, Maaouche, *La dimension historique dans le vécu d'une figure mythique : Catherine II*, Revue Sciences Humaines, Vol. 29, Nr. 2, Décembre 2018, pp 07-27.

URL : <https://asjp.cerist.dz/en/downArticle/23/29/4/204912>

Jouan-Westlund, Annie, *Récit d'enfance et enfance du récit : Le Testament français d'Andreï Makine*, Romances notes, Vol 42, n° 1, Chapel Hill, University of North Carolina, 2001, pp. 87-96.

Kanash, O. P., НАЦИОНАЛЬНАЯ КАРТИНА МИРА КАК КОМПОНЕНТ ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ, «Lingua mobilis», Nr. 6 (39), 2012, pp. 70-73.

La Chance, Brook, *Intertextualité française et construction d'identité dans Le Testament français d'Andreï Makine*, Études de lettres, n° 2, p. 201–210.

Laurent Thierry, *La femme française dans l'oeuvre d'Andreï Makine* (Ce texte, à paraître prochainement, est celui d'une communication faite lors du colloque de l'université de Nancy consacré à l'image de la

femme française dans les littératures slaves des XXe et XXIe siècles (27 mai 2014).

Mihalache, Andi, *Omul ca rămașiță a obiectului*, „Timpul”, nr. 8-9, août-septembre 2023, p. 3.

Mistreanu, Diana, « *Ils veulent conjurer le silence* ». *Ellipses et non-dits chez Andreï Makine*, *Quêtes littéraires*, no. 7, 2017, p. 182-191.

Mistreanu, Diana, *Moscou, Leningrad/Saint-Pétersbourg, Paris. Les villes-palimpseste d'Andreï Makine*, *Études romanes de BRNO*, no. 38, 2017, p. 142-152.

Modreanu, Simona, *Eugène Ionesco et l'ironie transdisciplinaire*, *Revue Roumaine d'Études francophones* 2, 2010, pp. 54-59.

URL:chromeextension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://arduf.ro/wp-content/uploads/2021/03/Modreanu-1.pdf.

Pery-Borissov, Valeria, *Paratopie et entretien littéraire : Andreï Makine et Nancy Huston ou l'écrivain exilé dans le champ littéraire*, *Argumentation et Analyse du Discours* [Online], 12 | 2014, Online since 20 April 2014, connection on 17 May 2025. URL: <http://journals.openedition.org/aad/1629> ;

DOI : <https://doi.org/10.4000/aad.1629>.

Sartre, Jean-Paul, *Huis clos suivi de Les mouches*, Éditions Gallimard, Paris, 1947.

Tabdjoune, Fatima, « *Balzac Et La Petite Tailleuse Chinoise, Barbe Bleue et le testament français* : de l'intertextualité à le

recontextualisation », Revue Sciences Humaines, nr. 50, Décembre 2018, Vol. A, pp. 223-242.

Taras, Ray, *À la Recherche du Pays perdu : Andreï Makine's Russia*, Columbia, East European Quartely, XXXIV, N°1 March 2000, pp. 51-79.

Tautz, Mirjam, *La migration comme critère dans la réception de Milan Kundera et Andreï Makine par la presse française, La littérature française contemporaine. Contact de culture et créativité*, sous la direction de Mathis-Moser Ursula et Birgit Mertz-Baumgartner, Tübingen, Gunter Narr, p. 73–88.

Tolstaya, Tatiana, *Russkij chelovek na rendez-vous (L'homme russe au rendez-vous)*, « Znamia », nr. 6/1998, p. 13.

Sitografie

Alternaissance :

<https://liresortiraparisetailleurs.wordpress.com/2014/01/05/alternaissance/>.

Andreï Makine : « On vit dans une attente farouche du miracle amoureux » : <https://www.radiofrance.fr/franceculture/andrei-makine-on-vit-dans-une-attente-farouche-du-miracle-amoureux-3847782> .

Andreï Makine ou l'héritage accablant, « Le blog interligne d'Armelle Barguillet Hauteloire » : <https://interligne.over-blog.com/article-andrei-makine-ou-les-tourments-de-l-identite-109594787.html> .

Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales : <https://www.cnrtl.fr/portail/>.

Ecaterina cea mare este o femeie unică, rară, care a încercat să facă totul : <http://www.bookaholic.ro/ecaterina-cea-mare-e-o-femeie-unica-rara-care-a-incercat-totul-interviu-cu-Andreï-makine.html> (consulté en 2019).

Gabriel Osmonde : les images et les mots de l'Alternance : <https://caieteeleechinox.lett.ubbcluj.ro/gabriel-osmonde-les-images-et-les-mots-de-lalternance/> (consulté en 2019).

L'art d'écrire selon Andreï Makine : <https://interligne.over-blog.com/article-entretien-avec-andrei-makine-109568251.html> .

Le 4ème mur : illusion ou réalité (Le jeu de l'Acteur, publié le 5 novembre 2024) ; URL : <https://www.lejeudelacteur.com/post/le-4%C3%A8me-mur-illusion-ou-r%C3%A9alit%C3%A9> .

Le voyage d'une femme qui n'avait plus peur de vieillir : <https://liresortiraparisetailleurs.wordpress.com/2013/10/20/le-voyage-dune-femme-qui-navait-plus-peur-de-vieillir-gabriel-osmonde/>.

Les 20.000 femmes de la vie d'un homme : <https://liresortiraparisetailleurs.wordpress.com/2013/10/30/les-20-000-femmes-de-la-vie-dun-homme-gabriel-osmonde/>.

L'œuvre de l'amour :

<https://liresortiraparisetailleurs.wordpress.com/2013/11/03/loeuvre-de-lamour-gabriel-osmonde/>.

Lucrarea iubirii de Gabriel Osmonde :

<https://www.bookaholic.ro/lucrarea-iubirii-de-gabriel-osmonde.html>
(consulté en 2019).

Makine et Osmonde : <http://www.muriellelucieclement.com/makine-et-osmonde/> .

Memorandum on the Internal State of Russia (Constantin Aksakov, 1855):

<https://pages.uoregon.edu/kimball/AksKS.TXT~.htm> .

Osmonde sort de l'ombre :

<http://www.lefigaro.fr/livres/2011/03/30/03005-20110330ARTFIG00656-osmonde-sort-de-l-ombre.php> .

Que savons-nous de l'étrange mort de Staline ? (« GEO Histoire », nr. 67, janvier-février 2023) : <https://www.geo.fr/histoire/que-savons-nous-de-letrange-mort-de-staline-213736> .

Rencontre avec Andreï Makine :

<https://www.chartes.psl.eu/videos/rencontre-avec-andrei-makine>.

Thèses sur Frauerbach (Karl Marx) :

<https://www.marxists.org/francais/marx/works/1845/00/kmfe18450001.htm> .

Trésor de la Langue Française informatisé : <http://atilf.atilf.fr/> .